

به نفع خیرات و جهاد و خیر

پیمایش ملی سلامت روان

۹۰-۱۳۸۹

پیمایش ملی سلامت روان

دکتر آفرین رحیمی موقر

دکتر ونداد شریفی

دکتر سید عباس متولیان

دکتر معصومه امین اسماعیلی

دکتر احمد حاجبی

دکتر رضا راد گودرزی

دکتر میترا حفاظی

دانشگاه علوم پزشکی تهران

سازمان بهداشت

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

عنوان و نام پدید آور:	پیمایش ملی سلامت روان (۹۰-۱۳۸۹)/ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت بهداشت، دفتر سلامت روانی اجتماعی و دانشگاه علوم پزشکی تهران؛ آفرین رحیمی موقر، ونداد شریفی، سید عباس متولیان، معصومه امین اسماعیلی، احمد حاجبی، رضا رادگودرزی و میترا حفاظی.
مشخصات ناشر:	تهران: مهرسا ۱۳۹۳
مشخصات ظاهری:	۱۹۲ صفحه
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۶۵۹۱-۶۷-۴
وضعیت فهرست نویسی:	فدبا
عنوان روی جلد:	پیش، می سلامت روان (۹۰-۱۳۸۹).
موضوع:	اختلالات روانپزشکی.
موضوع:	استفاده از سلامت روان.
شناسه افزوده:	آفرین رحیمی موقر، ونداد شریفی، سید عباس متولیان، معصومه امین اسماعیلی، احمد حاجبی، رضا رادگودرزی و میترا حفاظی.
شناسه افزوده:	ایران، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت بهداشت، دفتر سلامت روانی اجتماعی.
شناسه افزوده:	دانشگاه علوم پزشکی تهران.
شماره کتابشناسی ملی:	۳۷۶۳۹۵۹

نام کتاب:	پیمایش ملی سلامت روان (۹۰-۱۳۸۹)
نویسندگان:	آفرین رحیمی موقر، ونداد شریفی، سید عباس متولیان، معصومه امین اسماعیلی، احمد حاجبی، رضا رادگودرزی و میترا حفاظی
سازمان:	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت بهداشت، دفتر سلامت روانی اجتماعی، دانشگاه علوم پزشکی تهران
ناشر:	مهرسا
طراحی و صفحه آرایی:	آفرین رحیمی موقر
شمارگان:	۱۵۰۰
شماره چاپ:	اول
تاریخ چاپ:	۱۳۹۳
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۶۵۹۱-۶۷-۴

سازمانهای مشارکت کننده

- دفتر سلامت روانی اجتماعی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
- مرکز تحقیقات آیدز، پژوهشکده کاهش رفتار پرخطر، دانشگاه علوم پزشکی تهران
- مرکز ملی مطالعات اعتیاد، پژوهشکده کاهش رفتار پرخطر، دانشگاه علوم پزشکی تهران
- مرکز تحقیقات روانپزشکی و روانشناسی، دانشگاه علوم پزشکی تهران
- شبکه تحقیقات بهداشت روان کشور
- دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی ایران
- انستیتو روان پزشکی تهران
- مرکز تحقیقات به اشتراک روان، دانشگاه علوم پزشکی ایران

تشکر و قدردانی

- دکتر علیرضا مصداقی نیا، دکتر حسن امانی رضوی، دکتر محمدباقر صابری زفرقندی، دکتر عباسعلی ناصحی، دکتر محمدرضا محمدی، دکتر مینو محرز، دکتر عمران رزاقی، دکتر فیروزه رئیسی، دکتر شاهرخ سردارپور گودرزی
- معاونین بهداشتی و واحدهای بهداشت روان دانشگاههای علوم پزشکی کشور
- معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی تهران

حمایت مالی

هزینه این مطالعه عمدتاً توسط معاونت سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و از طریق قرارداد ۱۳۲/۱۴۹۱ دانشگاه علوم پزشکی تهران تأمین شده است. هم چنین، معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی نیز از طریق قرارداد ۸۹/د/۴۳۲/۱۴۳ شبکه تحقیقات بهداشت روان کشور، بخشی از هزینه را تأمین نموده است. دبیرخانه این تحقیق در مرکز تحقیقات آیدز قرار داشته است.

فهرست

همکاران مشارکت کننده در اجرای کار میدانی	۵
پیش گفتار	۱۳
۱- مقدمه	۱۷
۲- خلاصه اجرایی	۲۱
۳- اهداف مطالعه	۲۷
۴- ابزارسازی	۳۱
۵- اجرای آزمایشی	۳۹
۶- روش مطالعه پیمایشی	۵۱
۱-۶- جمعیت هدف	۵۲
۲-۶- حجم نمونه و روش نمونه گیری	۵۳
۳-۶- ابزارهای مطالعه	۶۵
۴-۶- ساختار اجرایی و نظارتی	۷۳
۵-۶- امور اجرایی پیش از آغاز کار میدانی	۷۵
۶-۶- پرسشگران و آموزش آنان	۷۸
۷-۶- روش اجرایی	۸۱
۸-۶- ورود اطلاعات و ویرایش آن	۹۱
۹-۶- میزان دارا بودن معیارهای ورود و خروج به مطالعه	۹۳
۱۰-۶- میزان پیگیری، میزان عدم پاسخ دهی و علل آن	۹۴
۱۱-۶- روش وزن دهی و تجزیه و تحلیل داده ها	۹۶
۷- یافته ها	۹۷
۱-۷- شیوع و شدت اختلالات روانپزشکی در جمعیت ۱۵ تا ۶۴ ساله	۹۸
۲-۷- تقاضا و بهره مندی از خدمات	۱۱۶
۳-۷- هزینه اختلالات روانی	۱۳۲
۸- بحث و نتیجه گیری	۱۵۵
۱-۸- شیوع و شدت اختلالات روانپزشکی	۱۵۶
۲-۸- تقاضا و بهره مندی از خدمات	۱۶۹
۳-۸- هزینه اختلالات و مشکلات روانپزشکی	۱۷۴
۴-۸- محدودیتها و نقاط قوت کلی مطالعه	۱۸۲
۹- منابع	۱۸۵

ناظران ستادی کار میدانی

نام و نام خانوادگی	نام دانشگاه‌های مورد نظارت
دکتر معصومه امین اسماعیلی	اصفهان، تهران، رشت، کاشان
دکتر احمد حاجبی	بوشهر، قم
دکتر میترا حفاظی	تربت حیدریه، سبزوار، شهید بهشتی، گناباد، مشهد، نیشابور
دکتر رضا راد گودرزی	البرز، قزوین، یزد
دکتر آفرین رحیمی موقر	اصفهان، ارومیه، تبریز
دکتر ونداد شریفی	اصفهان، اصفهان
خانم مریم غلامرضایی	اراک، بابل، بجنورد، ساری، سمنان، شاهرود، گرگان
دکتر سمانه کریمان	چهرم، جیرفت، رفسنجان، شیراز، فسا، کرمان
خانم فریده کلاهی حشمت	ایلام، زابل، زاهدان، زنجان، گناباد، همدان
دکتر عباس متولیان	ایران
خانم لیلا معظمی گودرزی	اهواز، خرم آباد، دزفول، سنندج، شهرکرد، ایلام
خانم فهیمه فرهی	هماهنگ کننده ستادی کار میدانی و کارشناس اجرایی پیمایش

مدیران اجرایی

نام و نام خانوادگی	رئیس هیئت مدیره	رئیس هیئت مدیره
دانشگاه		
اراک	مریم چگینی	
اردبیل	احد عظیمی	
ارومیه	نیر صادق پور صالح	
اصفهان	لیلا قرائت، مریم اخلاقی	
البرز	عباس مهرورز	
ایلام	سهیلا بلوچی	
بابل	بابه زاهد پاشا	
بوشهر	فاطمه اکبری زاده	
بیرجند	بهره ناکظمی	
تبریز	فریده حیدری، علی آهنی بناب	
تربت حیدریه	اعظم اکبری	
تهران	فرحناز رجایی، علی اسدی، ناله زرخش، مهری احمدی تبار	
جندی شاپور اهواز	رضا دواساز ایرانی، فیروزه نوری	
جهرم	زهرا صحرائیان جهرمی	
جیرفت	عهديه بشار	
خراسان شمالی	مهری جعفری	
دزفول	رضا شوهی زاده	
رفسنجان	رضا رحیمی	
زابل	شیرین شهریاری	
زاهدان	فاطمه سرگزی	
زنجان	شهره نصر	
سبزوار	محمد باقر زاده	
سمنان	شهلا حقیقت	

شاهرود	فاطمه سادات میر بدیع
شهرکرد	مصطفی شاکری
شهید بهشتی	محمد رضا غفارزاده، مونا مومنی روچی
شیراز	فریبا رضایی، شهره رحیمیان
فسا	سید محمد حسین اجاقی
قزوین	کتایون کاکاوند
قم	محمد تقی کرخی
کاشان	مریم میرزایی نیستانی
کردستان	فاروق وفایی بانه
کرمان	عبدالله بهرام نژاد
کرمانشاه	رضا مراد حقیقیان
گلستان	سیده مریم هاشمی نسب
گناباد	محمد علی اسلمی راد
گیلان	شهین بافته چی
لرستان	فریبا منصوری مقدم
مازندران	محمود رضا هاشم ورزی
مشهد	حمید رضا فتحی، مهدی فلاحی
نیشابور	سوسن رفیعی
هرمزگان	بیبا صدیق
همدان	اردلان سلگی
یاسوج	همداد ارانپور
یزد	فاطمه زارع

پرسشگران

نام و نام خانوادگی	نام دانشگاه
اعظم اردلانی، گلنوش چگینی، مریم صادقی، نیره خضرا	اراک
احد عظیمی، رعنا مرادی، سید رقیه موسوی، فرشته عبدی، المیرا نورالله زاده خیای	اردبیل
ابراهیم خلیلی، اشرف خاقانی، سلیمان یوسف زاده، شوکت تاج الدینی، عثمان عبدالله زاده بوکانی، گلاله خواجوی، ملیحه اشکانی، معصومه محمدی، ویدا چشم براه	ارومیه
تهمینه فاتحی، زهرا پیمانی، سرور عرشی، صغری متقی، صفورا نصیری، عبدالله ضیایی، فائزه طهماسبی، فاطمه کفاشی، محمد خوشاوی نجف آبادی، محمود صادقی، مهرانوش احتشامی، نادره توسلی	اصفهان
بناب احمدی، زهرا عجم پور، زینب جعفر نژاد لنگرودی، سیاره سلطانیان، شهلا رضایی، فاطمه جانب زاده، فریده کلاهی حشمت، لیلا معظمی گودرزی	البرز
مراد افروز، مرضیه آزادی	ایلام
ربابه زاهدی، نگیس آقا بزرگ زاده	بابل
خاتون بابا حسینی، زینب حاجی زاده، کبری کشفی	بوشهر
محمد اسماعیل مهدوی، مریم خزایی	بیرجند
اعظم موسوی نژاد، جابر حریز، راحله طرماحی، زهرا رستمی، عاطفه شجاعی خاتونی، علی آهنی بناب، علی اختیاری، فرهاد جوادی، مهتاب طاهری، محمد نوری، مرتضی حسن پور، نادر عبادی	تبریز
اعظم اکبری	تربت حیدریه
پری ناز کتابی، ثریا عرفانی فر، سکینه عربی، سید محمود موسوی، سیده مرضیه محمدیان، فرزانه تقی پور، فروغ جانجانه، فریده کلاهی حشمت، لیلا معظمی گودرزی، مجتبی عابدینی، مژگان مشهدی جنوبی، منیره سادات قمصری، فاطمه شورپور، فائزه جواهری پور، پروانه پورکاظمی، رقیه شمس غرقه، زینب اسماعیل زاده، زینب حنفی سمیرا سلیمانیان، صغری حسن پور، مریم رئیسیان، نازیلا محمدی	تهران
احمدرضا ورمزیار، اشرف دژآهنگ، الهام نادری پور، حمید زار زاده، رضا دواسان، ژاله امانی، ژیلا عزیزپور، سید کاظم اصل موسوی، شیما حسین پور، غلام عباس قربانی راد، فرحناز شاه عفو، فرزانه آسیابی، فیروزه نریمسیا، لیلا منصوری، مریم بختیاری پور، مریم منصوری	جندی شاپور اهواز
احمد رضا بشار، علیرضا آبرودی	جیرفت
جمیله کوهی قولاتلو، عفت عطایی، عظیمی فاطمه معنوی	خراسان شمالی
لیلا کرامت نیا	دزفول
زهرا جوادی	رفسنجان
رضا ایمانخواه، شیرین شهریاری، مینا زرین قلم	زابل
بتول طاهونه بان، خاطره بامری، سارا شهرکی نیا، شیرین بجازرمی، علی اصغر رئیس، فاطمه سلیمانی، فرزانه رضا زهی، فریبا بامری	زاهدان
ابوالفضل بابایی، پریسا مولایی، زهره بیگدلی	زنجان
فاطمه حسن نژاد	سبزوار

سمنان	ایمان صادقی
شاهرود	امیر محمدی راد
شهرکرد	سید مجید علوی، فریبرز جباری، محمود شیرعلیزاده
شهید بهشتی	آذین زمانی، تورج طاهری، خدیجه کیانی، سپیده نقیبی، سمیه احمدی، سمیه سلامی، طاهره مهدوی حاجی، علیبرزگر جعفری، محبوبه جوادی بازرگانی، مژگان مشهدی جعفری، معصومه آشوری، معصومه ترک پریدری، هادی آصفی
شیراز	اکبر رجبی، زهرا عسگری کوچی، زینب عباسی، سارا انصاری، طاهره قنبریان، عبدالرسول پاسالاری، علی اکبر خبازیان پور، کاظم عسگری زاده، لیلا قربانی، مریم کشاورز حیدری، مهدی جهانبازی، مهناز چنگیزی
فسا	کریم سروی
قزوین	زهرا شاه بختی، فاطمه رسولی کیا، فرنوش رجبی، محمد رضا ازوار
قم	حسین باباخانی، مریم جمال نیک، مریم متقیان
کاشان	نامیه گلستانه
کردستان	ادریس مهری، رسلان احمدی، رضا آهنی، محمد فاضل حسینی
کرمان	پریوش بیخاسانی، حسین رحمانی، زینب سرحدی، سهیلا عباسلو، صغری قربان زاده، مریم صالحیان، ناهید کویانی
کرمانشاه	حسن رستمیان، سید زینبی، رضا مراد حقیقیان، زیاد دیداب، صادق زارعی، نسرین برخوردار پور عیوضی، نسرین رسایی حسینی
گلستان	حاجی گلدی تاجی قراچه، گلستان خیری، محمد حسن ریاحی، مریم بغیری، هاجر سرایلو
گیلان	افسر سرایی، سید انور شفیع نژاد، بیژن اسکندری، زهرا اسماعیلی شاقاجی، سحر سهمانی، عباس مومن پور، ناصر حسینی، ندا مشایخ
لرستان	رامین امید زاده منفرد، رحیم کونانی، طوبی پیری، رضیه جودکی، مهدی حیدری، الهیار کرمی
مازندران	آزیتا حاجی نیا، الهام نظری، راحله لزرینی، سرور البریزی، نعلمه نوبخت آهی دشت، فتانه قبادی، قنبر علی پور
مشهد	افسانه فرید پاک، اکرم صاحبی رهنی، تکتم حسین زاده، رینب یعفری، سیده سمیه باغبان، صفا خرم طوسی، صفورا صدیق، طاهره صادق پور، طیبه مومنی، محمد شفیع، مرضیه مقربی، منظری، مهری غلامی، هاجر اکبر نژاد
نیشابور	فاطمه نادری
هرمزگان	امید فامیل ستاری، حدیثه عباسپور، شعله اسفندیار پور، طیبه کیمیایی، فاطمه ارجمند
همدان	رحیم مرادی، سمیه جلالی، علیرضا خمسه، محترم مرادی، مراد زمانی فرد
یاسوج	سید حبیب الله تقوی زاده، گودرز پور انصاری
یزد	اعظم عربی، رقیه ثقیفی ابوقومی، طاهره دهقانی فیروزآبادی

سایر همکاران دانشگاههای علوم پزشکی کشور

از مسئولین و عزیزان زیر در حوزه هر دانشگاه که در اجرای کار میدانی زحمات زیادی کشیده اند، تشکر و سپاسگزاری می شود:

نام دانشگاه	نام و نام خانوادگی	سمت در زمان اجرای کار میدانی
اردبیل	دکتر منوچهر براق	معاون بهداشتی دانشگاه
	دکتر قادر زکی پور	معاون فنی معاونت امور بهداشتی دانشگاه
	شهرام سیف نژاد	معاون اجرایی معاونت امور بهداشتی دانشگاه
	دکتر شراره حکمت	مدیر گروه پیشگیری و مبارزه با بیماریهای معاونت بهداشتی
	دکتر باک، گرسی	کارشناس بیماریهای واگیر
اصفهان	دکتر سید علی سجادی	معاون فنی مرکز بهداشت استان
	دکتر ناهید گرامی	کارشناس مسئول بهداشت روان مرکز بهداشت استان
	دکتر شهره ابوان	کارشناس سلامت روان مرکز بهداشت استان
البرز	دکتر افسون تیزوی	معاون بهداشتی دانشگاه
	دکتر حجت اله براتی	مدیر گروه پیشگیری و مبارزه با بیماری های معاونت بهداشتی
بوشهر	دکتر عبدالحمید خواجه بیان	معاون بهداشتی دانشگاه
	دکتر معصومه اسماعیلی	معاون اجرایی معاونت بهداشتی
	دکتر شریف حسینی	رئیس شبکه شهرستان دشتی
	دکتر سید حسن معینی	رئیس شبکه شهرستان دیلم
	احمد قاسمی	رئیس مرکز بهداشت شهرستان بوشهر
	دکتر کرامت الله ناموری	رئیس شبکه شهرستان گنجان
	دکتر اسماعیل منصوری زاده	رئیس شبکه شهرستان تنگاباد
	زینب حسینی	رئیس شبکه شهرستان کنگار
	مهندس کهن	رئیس شبکه شهرستان دشتستان
تهران	حسن فخرایی	رئیس شبکه شهرستان دیر
	دکتر فرید ابوالحسنی	معاون بهداشتی وقت دانشگاه
	دکتر سعید تاملی	معاون فنی معاونت بهداشتی دانشگاه
	دکتر امید خیرخواه	معاون اجرایی معاون بهداشتی دانشگاه
	دکتر شهرام خرازی ها	مدیر گروه سلامت روانی-اجتماعی و اعتیاد دانشگاه
جیرفت	علی اصغر خیرخواه	
	لطفعلی مسلمی	
	فرزانه برخوری	
	داد خدا صادقی	
	لیلا شاهرخی	
	سکینه شاهی مریدی	
	مطهره بدوی	

سمیه رجبی پور

حسن شیپگی

معاون بهداشتی دانشگاه	دکتر سید مهدی طباطبایی	خراسان شمالی
معاون فنی مرکز بهداشت استان	دکتر حمید محمدی	
کارشناس پیشگیری از اعتیاد	خانم مریم اوکاتی	
معاون بهداشتی دانشگاه	دکتر سید مهدی طباطبایی	زاهدان
معاون فنی مرکز بهداشت استان	دکتر حمید محمدی	
کارشناس مسئول پیشگیری از اعتیاد	مریم اوکاتی	
معاون بهداشتی دانشگاه	دکتر حسین دین محمدی	زنجان
رئیس مرکز بهداشت شهرستان زنجان	دکتر محمد رضا صائینی	
معاون بهداشتی دانشگاه	آقای دکتر جعفر جندقی	
پرسشیار	خانم طمه خودرزی	سمنان
معاون بهداشتی دانشگاه	دکتر ناصر خسروی	
معاون فنی مرکز بهداشت استان	دکتر علی ضامن صالائی فرد	
مسئول امور اداری مرکز بهداشت استان	کوروش غفاری	شهرکرد
کلیه کارشناسان و روان‌شناسان استان و شهرستان‌های تابعه		
معاون بهداشتی و رئیس مرکز بهداشت استان	دکتر محسن مقدمی	
مدیر گروه بهداشت مدارس و بهداشت روان	دکتر مجتبی نقش واریان	شیراز
کارشناس کامپیوتر	پریسا شجاعی فر	
دستیار پرسشگر	عبدالرزاق صادقی	
دستیار پیشگیر	سکینه زارع	فسا
مسئول نقلیه دانشگاه	عباس آگهی	
از نقلیه دانشگاه	امین اکرام زاده	
پرسشیار	خانم نوری	کاشان
پرسشیار	زهره حفار	
کارشناس مسئول سلامت روان دانشگاه	دکتر مرضیه اخباری	
دستیار پرسشگر	خانم شیرین احمد پناه	کردستان
معاون بهداشتی دانشگاه	دکتر اسداله گردان	
رئیس مرکز بهداشت کرمان	دکتر محمد حسین پور ابراهیمی	
رئیس مرکز بهداشت شهرستان بابک	دکتر حسین کارگر	کرمان
رئیس مرکز بهداشت شهرستان بم	دکتر عباس ارسلانی	
رئیس مرکز بهداشت شهرستان بافت	مجید سلطانی نژاد	
رئیس مرکز بهداشت شهرستان بردسیر	محمد رضا تقوی	گناباد
معاون بهداشتی دانشگاه	دکتر محمد صادق علیمردانی	
رئیس دانشگاه	دکتر حسن بهبودی	
معاون بهداشتی دانشگاه	دکتر ارسلان داداشی	گیلان
معاون فنی حوزه معاونت بهداشتی دانشگاه	دکتر حسین رحیمی	
معاون اجرایی حوزه معاونت بهداشتی دانشگاه	دکتر حسن کاوک پور	

رئیس شبکه تالش	دکتر سید نظام الدین هاشمی	
رئیس شبکه رودسر	دکتر علی موسی زاده	
رئیس شبکه لنگرود	دکتر رامین غلامپور سیگارودی	
رئیس شبکه لاهیجان	دکتر میر هادی جلالی	
رئیس شبکه لاهیجان	دکتر فرهاد پورقربان	
رئیس شبکه رودبار	دکتر کاظم ارجمندی	
رئیس شبکه شفت	دکتر حیدر محمودی	
رئیس شبکه رشت	دکتر حجت نجف زاده	
رئیس شبکه آستانه	دکتر جلال برشان	
رئیس شبکه املش	دکتر مهدی تاج بر لنگرودی	
رئیس شبکه فومن	دکتر علیرضا خصوصی ثانی	
رئیس شبکه سیاهکل	دکتر محمد رضا شیرینی	
رئیس شبکه انزلی	دکتر یزدان عارف عابدین نجفی	
رئیس شبکه ماسال	دکتر محمد حسن صاقتی	
رئیس شبکه صومعه سرا	دکتر مجید محبوبی	
معاون بهداشتی دانشگاه	دکتر حسین جلاهی	مازندران
معاون فنی حوزه معاونت بهداشتی دانشگاه	دکتر محمدرضا میرزایی	
معاون بهداشتی دانشگاه	دکتر رضا سعیدی	مشهد
معاون بهداشتی دانشگاه	دکتر عبدالحسین مدنی	هرمزگان
پیشیار	آقای کمکی	همدان

علاوه بر این، از عزیزانی که در مراحل مختلف انجام این مطالعه ما را یاری داده اند سپاسگزاری می شود:

دکتر بهرنگ شادلو، دکتر رضا مهدوی، زهرا بیات، مجتبی احسان منش، نازنین اسماعیلی، د. حناز امیرلو، قدسیه حکیم زاده، راحله حصاری، حمیرا رحمانی، جمال رحیمی، معصومه ظهیری سروری، ناصر سلیمانزاده، دکتر پیام صبح بیداری، محبوبه فتح آبادی، دکتر علیرضا منوچهری و مهیا جابری انصاری.

پیش گفتار

اختلالات روانی جزء شایعترین و ناتوان کننده ترین بیماری‌ها هستند. مطالعه بار بیماری‌ها در ایران و جهان نشان می‌دهد که بیماری‌های روانی-عصبی از دلایل نخست سالهای از دست رفته عمر، بدلیل بیماری و ناتوانی هستند. طبق برآورد سازمان جهانی بهداشت، یک نفر از هر چهار نفر در طول زندگی به یکی از اختلالات روان پزشکی مبتلا خواهد شد. افسردگی، خودکشی، اختلالات مصرف مواد و اسکیزوفرنیا از مهمترین این اختلالات هستند.

در زندگی امروزی جوامع توسعه یافته و در حال توسعه، افزایش قابل ملاحظه استرسها و حوادث ناگوار ناشی از زندگی شهرنشینی و مهاجرت از قبیل: ازدحام جمعیت، آلودگیهای محیطی، فقر، گسترش حاشیه نشینی، کاهش حمایت‌های اجتماعی، بی عدالتی و بیکاری بر سلامت روان آحاد جامعه اثرات نامطلوبی می گذارند. برنامه های مؤثر برای تغییر این عوامل و ارتقای سلامت روان جامعه از مهمترین شیوه های شناخته شده امروزی برای جبران این عواقب و آثار تن امروزی است.

اختلالات روانی با ایجاد هزینه های مستقیم (بار مالی اقدامات تشخیصی، درمانی، بازتوانی و پیشگیری) و هزینه های غیرمستقیم (کاهش توان فردی، کاهش نیروی مولد جامعه و بار خانوادگی) اثرات زیان باری بر جامعه می گذارند. بسیاری از بیماران و خانواده ها امکان بهره مندی از خدمات مؤثر را نداشته و زیر بار هزینه ها و صدمات ناشی از بیماری دچار مشکلات مساعد می شوند.

شواهد بسیاری در جهان وجود دارد که از کارایی و بهره رفته بودن درمانهای درازمدت دارویی، روان درمانی و سایر مراقبت ها در اختلالات روانی حکایت دارد. درمان اختلالات روانی، منجر به کاهش شیوع بیماری، کاهش ناتوانی و کاهش بار این اختلالات می شود.

در سند نهایی چشم انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران، تأمین سلامت، رفاه و عدالت اجتماعی برای آحاد جامعه و نهاد مستحکم خانواده مورد تأکید قرار گرفته است. در اجرای یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۳ سیاست های کلی سلامت توسط مقام معظم رهبری ابلاغ گردید. در بند سوم این سیاست ها به ارتقاء سلامت روانی جامعه با ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی، تحکیم بنیان خانواده، رفع موانع تنش آفرین در زندگی فردی و اجتماعی، ترویج آموزش های اخلاقی و معنوی و ارتقاء شاخص های سلامت روانی اشاره شده است.

وزارت بهداشت در سال ۱۳۹۰ برنامه جامع ارتقاء سلامت روان کشور را مبتنی بر نقشه تحول نظام سلامت جمهوری اسلامی ایران تدوین نمود و در آبان سال ۱۳۹۱ توسط وزیر وقت بهداشت به کلیه دانشگاه های علوم پزشکی ابلاغ و لازم الاجرا گردید. این برنامه با نیل دستیابی به اهداف زیر تدوین شده است:

- یک سند علمی بالادستی برای ارتقای سلامت روان کشور فراهم گردد.
- زبان مشترکی برای مدیریت سلامت روان بین ذینفعان ایجاد شده و احساس مالکیت برنامه ها افزایش یابد.
- دستیابی به اهداف سلامت روان در طی برنامه توسعه پنجم کشور تسهیل و تسریع گردد.

- آخرین دستاوردهای مداخلات سلامت روان در تجربیات بین‌المللی در زمینه پیشگیری از بیماری‌های روانی به کار گرفته شود.
- ثبات برنامه‌های سلامت روان با تغییر مدیران تضمین شود.

برای سیاست‌گذاران و دولت‌ها داشتن اطلاعات به موقع، معتبر و دقیق از بازار سلامت، یکی از مهمترین اولویت‌ها به شمار می‌رود. نظر به اهمیت سلامت روان در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های اقتصادی بخش سلامت و نیز ضرورت تخصیص بهینه منابع، مطالعه بر خدمات سلامت روان و مطالعات اقتصادی اختلالات روانی که بیشترین بار بیماری‌ها را نیز به خود اختصاص داده است، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

پیمایش ملی سلامت روان (۹۰-۱۳۸۹) مهمترین و جامع‌ترین پژوهش کشورمان برای پاسخگویی به سؤالات فوق است. وضعیت اختلالات روانی و هزینه آنها، وضعیت کمی و کیفی خدمات موجود و موانع بهره‌مندی از خدمات به طور عمیق و دقیق مورد بررسی قرار گرفته است. این مطالعه نشان داد که در کشور ما از هر ۴ نفر، یک نفر دچار یک یا چند اختلال روانپزشکی است. زنان، ساکنین مناطق شهری، افراد بیکار، افراد با تحصیلات کمتر و افراد دارای وضعیت اجتماعی و اقتصادی پایین در معرض خطر بیشتری برای ابتلا به اختلالات روانپزشکی هستند. دو سوم افراد مبتلا از سال‌ها قبل به اشکال مختلفی درماني بهره‌مند نمی‌شوند. بسیاری از خدمات ارائه شده نیز فاقد کیفیت مطلوب هستند. اختلالات روانی، شکلی مزمنه قابل ملاحظه‌ای را به خانواده تحمیل می‌کند؛ به طوری که برای یک بیمار روانپزشکی، بیش از ۳۰ درصد از درآمد سرانه خانواده در طی یک سال هزینه می‌شود.

این اطلاعات نشان می‌دهد که بر حسب وظیفه، مسئولان پارلانی برای تأمین نیازهای جدی بیماران و خانواده‌ها در راه داریم. در این راستا، برنامه‌های کلان وزارت بهداشت با موارد زیر را شامل شود:

- افزایش آگاهی‌های جامعه در مورد سلامت روان
 - تدوین برنامه‌های موثر بر تعیین‌کننده‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی موثر بر سلامت روان
 - تصویب الزامات قانونی در جهت حمایت از بیماران مبتلا به اختلالات روانپزشکی در حیطه‌های مختلف
 - راه‌اندازی نظام‌های ارائه خدمات سلامت روان باکیفیت و مستمر مبتنی بر جامعه
 - ارتقاء کمی و کیفی پوشش بیمه‌ای بیماران روانی
 - گسترش حمایت‌های اجتماعی از بیماران مبتلا به اختلالات روانپزشکی
 - گسترش کمی و کیفی تخت‌های روانپزشکی در بیمارستان‌های عمومی در سطح کشور
 - توجه ویژه به تأمین منابع مالی، نیروی انسانی و تقویت ساختار ارائه‌دهنده خدمات سلامت روان
- به یاری پروردگار، حجم اطلاعات مهم تولید شده در این پیمایش، ما را در برنامه‌ریزی هر چه دقیق‌تر خدمات سلامت روان کشور و پاسخگویی به بیماران و خانواده‌های آنان یاری خواهد کرد.

دکتر علی‌اکبر سیاری

معاون بهداشتی

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی